

SAOSIGURANJE I ZAKON O ZAŠTITI KONKURENCIJE

Saosiguranje je pojava i tema koja se već jako dugo pojavljuje u oblasti osiguranja, ali barem u našoj regiji je uvijek imala sporednu ulogu.

I sam naziv saosiguranje (coinsurance na engleskom jeziku), različita tržišta shvataju različito.

U SAD pod saosiguranjem će se najčešće podrazumijevati učešće osiguranika u šteti. Tako se može pronaći definicija da je „Saosiguranje ugovorni zahtjev kojeg nosi osiguranik i koji je dogovoren na osiguranju na iznos, specificiran kao procenat (obično 80%, 90% ili 100%). Ukoliko je u vrijeme štete limit osiguranja manji od vrijednosti imovine pomnožene sa procentom saosiguranja, osiguranik će postati „saosiguratelj“, skupa sa društvom za osiguranje, kada nastane šteta. Svrha saosiguranja nije da kazni osiguranika za ugovaranje neadekvatnog osiguranja na iznos, već da pruži finansijski poticaj da: 1) ih ohrabri da nose odgovarajuće limite u slučaju velikih šteta, i 2) nagradi ih (u mnogim slučajevima) sa značajnim sniženjem premije što su to uradili“.¹

Na drugom mjestu možete pročitati pod nazivom „Saosiguranje – Što ne znate može vam nauditi“ da je saosiguranje riječ koja se najčešće pogrešno shvati i da se radi o terminu koji najviše zbunjuje u osiguranju, te da se često zamjenjuje sa terminom „co-pay“, gdje osiguranje plati npr. 80% liječničkog računa, a osiguranik preostalih 20% gdje se radi o saosiguranju.² No, drugi izvor navodi da je Copayment ili co-pay naknada koja se plaća za posjet liječniku.³ Također se co-pay odnosi i na lijekove ili na pruženu hitnu pomoć.⁴

Ista stranica kaže da „termin „saosiguranje“, kada se koristi u kontekstu imovinskog osiguranja, ima sasvim drukčije značenje. Ovdje je saosiguranje procenat vrijednosti za koji se od ugovarača osiguranja zahtijeva da osigura. Zgrada s vrijednošću od

¹ <https://www.clarkmortenson.com/faq/what-is-coinsurance/>

² <http://www.scottsimmonds.com/blog/business-insurance/coinsurance/>

³ <http://www.safepol.com/health-insurance/101/difference-between-coinsurance-deductible...>

⁴ <https://www.nerdwallet.com/blog/health/copay-vs-coinsurance/>

1.000.000 USD uz policu sa klauzulom saosiguranja od 80% mora biti osigurana na barem 800.000 USD.⁵

Bilo bi zanimljivo kako bi reagirali osiguranici kod nas kada bi trebali dogovoriti osiguranje koje ima franšizu, plaćanje troškova „co-pay“ i snosili dio štete kroz ovako tumačeno „saosiguranje“.

Srećom po sve nas, u Europi se pod saosiguranjem podrazumijeva nešto drugo. Pojam saosiguranje se odnosi na zajedničko preuzimanje rizika od strane različitih osiguratelja.

Pri tome, nećemo razmatrati saosiguranje koje se obavlja kroz pool-ove za pokriće određenih rizika.

Saosiguranje se općenito široko koristi na europskom tržištu osiguranja. U ovom kontekstu, koristi se uobičajeni ugovor o osiguranju i rizik se dijeli u procentima između društava za osiguranje. Često, jedno društvo će biti vodeće. Ako je vodeće, društvo za osiguranje će biti nadležno za administriranje različitih aspekata police osiguranja, kao što su premija, bilo koja šteta i dokumenta osiguranja. U ovoj situaciji, naplaćuje se naknada (pod nazivom provizija za vodeći ured).⁶

30.5.1978. Europska zajednica je donijela Direktivu Vijeća 78/473/EEZ o usklađivanju zakona i drugih propisa u odnosu na suosiguranje na razini Zajednice.⁷

Ova je Direktiva donijeta zbog olakšanja djelotvornog obavljanja poslova suosiguranja na razini Zajednice putem minimalne koordinacije kako bi se spriječilo narušavanje tržišnog natjecanja i nejednak tretman. „Navedena koordinacija obuhvaća samo one poslove suosiguranja koji su gospodarski najznačajniji, tj. one koji se po svojoj prirodi ili veličini trebaju pokriti kroz međunarodno suosiguranje“.⁸

⁵ <http://www.scottsimmonds.com/blog/business-insurance/coinsurance/>

⁶ <https://en.wikipedia.org/wiki/Co-insurance>

⁷ Službeni list Europske unije HR 06/Sv. 10 – Službeni list Europskih zajednica L 151/25 od 7.6.1978.

⁸ Službeni list Europske unije HR 06/Sv. 10 – Službeni list Europskih zajednica L 151/25 od 7.6.1978., preambula

Direktiva se odnosi na rizike koji su navedeni u prvoj točki stavka 1 članka 1. (uz poziv na Prilog Prvoj direktivi Vijeća od 24.7.1973.) a to su tračna vozila, zračne letjelice, plovila, roba u prijevozu, požar i elementarne nepogode, ostala oštećenja imovine, odgovornost za upotrebu zračnih letjelica, odgovornost za upotrebu plovila, opća odgovornost (osim za štete iz nuklearnih izvora ili medicinskih proizvoda), te razni financijski gubitci.⁹

Direktiva se primjenjuje na rizike koji po svojoj prirodi ili zbog svoje veličine zahtijevaju sudjelovanje više osiguravatelja za njihovo pokriće.¹⁰

Pri tome, moraju biti zadovoljeni sljedeći uvjeti: rizik pokrivaju u okviru jednog jedinog ugovora uz plaćanje ukupne premije za isto razdoblje dva društva za osiguranje ili više društava za osiguranje („suosiguravatelji“), svaki za svoj dio; jedno od tih društava za osiguranje je vodeći osiguravatelj, te da se rizik nalazi unutar Zajednice.¹¹

Za pokriće rizika, vodeći osiguravatelj ovlašten je u skladu s uvjetima utvrđenim u Prvoj direktivi o usklađivanju, tj. on se tretira kao da je osiguravatelj koji pokriva cjelokupni rizik.¹²

„Oni poslovi suosiguranja koji ne zadovoljavaju uvjete navedene u stavku 1. ili koji pokrivaju rizike različite od rizika navedenih u članku 1. ostaju predmet nacionalnih zakona koji su na snazi u času stupanja na snagu ove Direktive.“¹³

⁹ Službeni list Europske unije HR 06/Sv. 10 – Službeni list Europskih zajednica L 228/3 od 16.8.1973. Prilog A

¹⁰ Službeni list Europske unije HR 06/Sv. 10 – Službeni list Europskih zajednica L 151/25 od 7.6.1978. članak 1. stav 2.

¹¹ Službeni list Europske unije HR 06/Sv. 10 – Službeni list Europskih zajednica L 151/25 od 7.6.1978. članak 2. stav 1. pod a) i b)

¹² Službeni list Europske unije HR 06/Sv. 10 – Službeni list Europskih zajednica L 151/25 od 7.6.1978. članak 2. stav 1. pod c)

¹³ Službeni list Europske unije HR 06/Sv. 10 – Službeni list Europskih zajednica L 151/25 od 7.6.1978. članak 2. stav 2.

Evropska Komisija je usvojila Regulativu izuzeća blokova osiguranja (Insurance Block Exemption Regulation – IBER, broj 267/2010), a koja je istekla 31.03.2017.¹⁴

Otprilike u isto vrijeme kad je EZ donosila svoju Direktivu o suosiguranju, Savezno vijeće Skupštine SFRJ je donijelo Zakon o obligacionim odnosima (30.3.1978.).¹⁵ Što se Bosne i Hercegovine tiče, ovaj zakon je ostao skoro neizmijenjen i na snazi u oba njena entiteta.¹⁶

Saosiguranje je obrađeno samo u jednom članu, 935.: „kad je ugovor o osiguranju zaključen sa više osiguravača koji su se sporazumjeli o zajedničkom snošenju i raspodjeli rizika, svaki osiguravač naznačen u polisi osiguranja odgovara osiguraniku za potpunu naknadu“.¹⁷

Iz ovog člana je potpuno jasno da postoji solidarna obaveza svih osiguravača u saosiguranju, te ukoliko tog elementa nema, nema ni saosiguranja. O ovome ćemo nešto više reći kasnije u tekstu.

Ova odredba je ostala u potpunosti ista i u novim zakonima o obligacionim odnosima drugih država regije, Republike Crne Gore¹⁸, Republike Hrvatske¹⁹, Republike Makedonije²⁰, Republike Slovenije²¹ i Republike Srbije²².

Po Direktivi EU, vodeći osiguravatelj se tretira kao da je preuzeo cjelokupni rizik. S obzirom da bi se drugi osiguravatelji nalazili van domicilne države vodećeg osiguravatelja, svakako bi obraćanje osiguranika, odnosno oštećenog, nekome van

¹⁴ Commission Regulation (EU) No 267/2010.

¹⁵ Službeni list SFRJ broj 39/78, zakon stupio na snagu 1.10.1978.

¹⁶ Službeni list SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, Službeni list RBiH br. 2/92, 13/93, 13/94, Službeni glasnik RS br. 17/93 i 3/96.

¹⁷ Zakon o obligacionim odnosima, Službeni list SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, Službeni list RBiH br. 2/92, 13/93, 13/94, Službeni glasnik RS br. 17/93 i 3/96, član 935.

¹⁸ Službeni list Crne Gore, br. 47/09 i 04/11, Zakon o obligacionim odnosima, član 1032.

¹⁹ Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, Zakon o obveznim odnosima, član 959.

²⁰ Službeni vesnik na Republika Makedonija, br. 18/01, 78/01, 4/02, 59/02, 5/03, 84/08, 81/09, 161/09., član 991.

Već nekoliko godina se radi na tekstu novog zakona.

²¹ Uradni list Republike Slovenije št. 83/01 i 40/07, član 959.

²² Službeni list SFRJ broj 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, Službeni list SRJ br. 31/93 i Službeni list SCG br. 1/03, član 935.

domicilne države, bilo otežano, ako ne i nemoguće (zbog različitih nacionalnih zakonodavstava i jezika).

To je i osnovni razlog zašto bi prekogranično saosiguranje, posebno između država od kojih su neke u EU a neke nisu, bilo vrlo komplicirano i u suštini bi bilo, osim početne eventualne koristi koju bi ugovarač osiguranja, odnosno osiguranik imao kod ugovaranja, vrlo moguće nepovoljno za osiguranika kod nastanka štete.

Samim postavljanjem vodećeg osiguravatelja u poziciju kao da pokriva cjelokupni rizik, ugovaratelj osiguranja, odnosno osiguranik iako bi trebao znati da se radi o saosiguranju, gubi svaku vezu s drugim društvima za osiguranje, nema prednost iz principa solidarnosti kakav je postavljen u našem domaćem Zakonu o obligacionim odnosima, te se u toj situaciji gubi razlika između saosiguranja i reosiguranja.

Iz literature saznajemo da Zakon o osnovama sistema osiguranja imovine i osoba bivše Jugoslavije nije bilo odredbi o saosiguranju, osim jednog člana, gdje je utvrđeno da „osiguratelj pokriva obveze iz osiguranja, vlastitim sredstvima, suosiguranjem (preuzimanjem rizika zajedno s drugim osigurateljima) ili reosiguranjem“, a da u republičkom (Hrvatskom) Zakonu o osiguranju saosiguranje nije ni spomenuto.²³

Mile Bijelić piše o saosiguranju sljedeće: „Suosiguranje se pojavljuje kad jedan rizik u osiguranje preuzmu dva ili više osiguratelja. Podjela rizika među osigurateljima utvrđuje se uvijek u postotku (kvoti). Preuzimanje rizika u suosiguranje vrši se u pravilu pojedinačno od strane osiguratelja i iziskuje dosta vremena i troškova (i osiguratelja i ugovaratelja osiguranja, odnosno osiguranika). Zbog toga, a i zbog nekih drugih mnogo važnijih razloga, suosiguranje kao forma preuzimanja i raspodjele rizika nije u svijetu značajnije razvijena osim kod preuzimanja rizika putem poolova (nuklearni rizici i neki drugi rizici za koje su osiguratelji osnovali poolove i stavili im svoje kapacitete na raspolaganje).“²⁴

²³ Dr. sc. Mile Bijelić, *Osiguranje i reosiguranje*, Tectus, Zagreb, 2002., str. 327.

²⁴ Dr. sc. Mile Bijelić, *Osiguranje i reosiguranje*, Tectus, Zagreb, 2002., str. 327.

Radenko Purić i Boris Marović o pojmu i značaju saosiguranja pišu: „Učešće dva ili više osiguravača u sklapanju jednog ugovora o osiguranju, tako da svaki osiguravač učestvuje u pokriću nastalog osiguranog slučaja srazmjerno preuzetom dijelu iz ugovora o osiguranju, naziva se saosiguranje.“²⁵ Kao praktičan primjer navode osiguranje Jugoslovenskog naftovoda u Rijeci od požara i nekih drugih opasnosti, a rizik su zajednički preuzeli u osiguranje „Croatia“, sa udjelom od 50%, „Sarajevo“ sa udjelom od 32% i „Vojvodina“ sa udjelom od 18%.²⁶

U studiji o saosiguranju koju je naručila Europska Komisija od Ernst & Younga²⁷ za saosiguranje stoji: „U ugovoru o saosiguranju, klijent ima ugovore sa svim sudjelujućim osiguravateljima, a svaki od njih je odgovoran prema klijentu za svoj procentualni udio od bilo kojeg odštetnog zahtjeva podnijetog po osiguranju“.²⁸ Po izostanku solidarnog učestvovanja u šteti se saosiguranje u nekim od zemalja razlikuje od saosiguranja u našoj regiji.

Studija nadalje navodi, pod pretpostavkom da je klijent plasirao kod osiguravatelja A 40% rizika, a po 20% kod B, C i D, da je „klijentova kreditna izloženost diverzificirana na osiguravatelja A, B, C i D i ima fleksibilnost da traži i pregovara o različitoj premiji i uvjetima i odredbama pokrića sa tim različitim osiguravateljima.“²⁹

U istoj studiji su dati i odgovori iz upitnika koji su upućeni različitim društvima na tržištu osiguranja (društva za osiguranje, brokeri, posrednici) iz različitih zemalja – članica EU.

Kao razlog za korištenje ad-hoc saosiguranja (fakultativnog, a ne u okviru pool-a) navedeni su:

²⁵ Dr. Radenko Purić i dr. Boris Marović, osiguranje i reosiguranje, Precision d.o.o. Čačak, Podgorica, 2016., str. 324.

²⁶ Dr. Radenko Purić i dr. Boris Marović, osiguranje i reosiguranje, Precision d.o.o. Čačak, Podgorica, 2016., str. 324.

²⁷ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju

²⁸ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 23., 2.1.1 93.

²⁹ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 24., 2.1.1 99.

Austrija: U pogledu drvne industrije, nedostajući kapacitet, PML procijenjen na preko 100 miliona EUR. U ovom slučaju broker je otvorio tender, te svako društvo za osiguranje ima jednaku premiju u skladu sa preuzetim učešćem, a ne različite premije.³⁰

Belgija: Požar i ostala imovina, ograničenje učešća prema definiranom apetitu za preuzimanje rizika. Premije su zasnovane na kvalitativnim i kvantitativnim ponudama, a osiguravatelj odlučuje hoće li ih pratiti ili ne.³¹

Belgija: Požar i ostala imovina, radi upravljanja kapitalnim zahtjevima koje odredbe Solventnosti II postavljaju osiguravateljima, te zbog očekivanja regulatora i rejting agencija.³²

Bugarska: Rizik građevinstva, akumulirane vrijednosti za materijalnu štetu i gubitak dobiti su vrlo visoke, rizik zemljotresa je morao biti s podlimitom, ali saosiguravači daju znatno viši podlimit.³³

Češka Republika: Opća odgovornost bolnica, veliki rizik i nedovoljan kapacitet. Uobičajeno nema alternative saosiguranju – plasman sa stranim osiguravateljima bi zahtijevao više objašnjenja i davanje više podataka.³⁴

³⁰ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 409.

³¹ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 425.

³² Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 427.

³³ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 432.

³⁴ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 454.

Danska: Imovinske štete, prekid poslovanja, proizvodna odgovornost farmaceutske industrije. Diverzifikacija kreditnog rizika između osiguravatelja, konkurentno određivanje cijena, mogućnost nastavljanja pokriva ako vodeći nositelj rizika ne plati svoj dio.³⁵

Finska: Imovina, energetski sektor i mašingradnja. Rizik prevelik da ga nosi jedno društvo za osiguranje. Saosiguranje je preferencija klijenta.³⁶

Francuska: Flota vozila, najbolji uvjeti za klijenta i uticaj upravljanja rizikom (omogućava upravljanje zelenom kartom). Iz perspektive klijenta reosiguranje bi bilo skuplje, ali je cijena ispregovarana na osnovu ponuda od reosiguravatelja.³⁷

Francuska: Poljoprivreda, oluja. Veličina ugovora zahtijeva podršku cijelog tržišta. Cijenu vodećeg društva prate svi ostali. Pregovori su se vodili u dva kruga, za izbor vodećeg društva prvi krug, te drugi za izbor pratećih društava.³⁸

Njemačka: Roba u prijevozu, požar i prirodne opasnosti, ostale štete na imovini. Zbog trenutnog stanja na tržištu u Njemačkoj najbolji uvjeti za klijenta su se mogli postići u okviru dogovora o saosiguranju. Gledalo se na najnižu premiju, a kad je vodeće društvo dalo takvu premiju, sva ostala osiguranja su pratila.³⁹

³⁵ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 468.

³⁶ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 484.

³⁷ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 490.

³⁸ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 493.

³⁹ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 498.

Njemačka: Izgradnja metroa. Opća odgovornost, ostala imovinska osiguranja (prvenstveno tehničke vrste). Veličina i izloženost rizika je upućivala na saosiguranje, nije bilo druge mogućnosti. Premija je bila jednaka za sve učesnike.⁴⁰

Slovačka: Požar i prirodne opasnosti u energetsom sektoru, proizvodnji, uslugama i prehrani. Najefikasnije rješenje, vjerojatno bez mogućnosti plasiranja u reosiguranje. Kako je lider bio najjeftiniji, prisilili su prateće tržište da prati cijenu lidera, iako su njihove ponude bile skuplje.⁴¹

Slovenija: Odgovornost komercijalne kompanije. Previsoko za vlastiti kapacitet.⁴²

Slovenija: Zemljotres, industrija, komercijalni rizici i domaćinstva. Razlog financijska stabilnost, alternativa je plasman kod mnogobrojnih reosiguravatelja. Ispregovrano na bazi cijene dobijene od (re)osiguravatelja.⁴³

Ujedinjeno Kraljevstvo: Plemeniti metali (zlato i srebro) na lokaciji i u transportu. Omogućavanje osiguraniku da pristupi specijaliziranim preuzimačima. Veličina rizika prevelika da jedno društvo nosi samo. „Prateći osiguravatelji su napomenuti u dokumentaciji za plasman da se od njih ne traži da prate premiju lidera, a da se zabranjuje klauzula o najboljim uvjetima i odredbama. Tipično, kao i u ovom slučaju, oni oklijevaju da ponude niže premije jer je proces aukcije da se odrede uvjeti i odredbe već ustanovio najkonkurentnije uvjete, odredbe i cijenu. Klijenti i broker razmatraju odnosne

⁴⁰ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 499.

⁴¹ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 578.

⁴² Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 590.

⁴³ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Europsku Komisiju, str. 594.

troškove i prednosti od nastavljanja potrage za pratećim društvima koja su radije spremna da ponude dalja sniženja cijene nego da prate lidera“.⁴⁴

Ujedinjeno Kraljevstvo: Pomorske aktivnosti. Saosiguranje se uglavnom koristi zbog veličine rizika. Rizik ne može nositi jedno društvo. „Prateći osiguravatelji su napomenuti u dokumentaciji za plasman da se od njih ne traži da prate premiju lidera, a da se zabranjuje klauzula o najboljim uvjetima i odredbama. Tipično, kao i u ovom slučaju, oni oklijevaju da ponude niže premije jer je proces aukcije da se odrede uvjeti i odredbe već ustanovio najkonkurentnije uvjete, odredbe i cijenu. Klijenti i broker razmatraju odnosne troškove i prednosti od nastavljanja potrage za pratećim društvima koja su radije spremna da ponude dalja sniženja cijene nego da prate lidera“.⁴⁵

Kako piše Robert Stude⁴⁶, „manje je komplicirana suosigurateljska praksa u Lloyd'su. Tehnički dio posla obavlja ovlaštenu broker, a kako su razumijevanje i organizacija tržišta u Lloyd'su koncipirani na temelju suosiguranja, procedure su vrlo rutinske, s kontrolnom nadgradnjom. Broker dogovara uvjete i širinu pokrića, premijske stope i franšize, s vodećim osigurateljem i izrađuje slip putem kojeg plasira ostatak posla s tržištem, osigurateljima koji slijede uvjete i širinu pokrića dogovorenu s vodećim osigurateljem.“

Vrlo je zanimljiv „Izveštaj o sektorskoj analizi tržišta osiguranja u Republici Srbiji u periodu 2012.-2015. godine“ Komisije za zaštitu konkurencije Republike Srbije iz oktobra 2016.⁴⁷ Sastavljen je na osnovu analize koju je Komisija za zaštitu konkurencije Republike Srbije napravila između ostalog na osnovu podataka pribavljenih od Narodne banke Srbije i društava za osiguranje. Tako u izvještaju stoji da „U većem broju slučajeva, pak, Komisija je bila pozvana da odluči o opravdanosti pojedinačnog izuzeća restriktivnog sporazuma od zabrane po prijavi društava za osiguranje, shodno odredbama člana 12. Zakona. Naime, u poslednjih nekoliko godina, primećen je trend među društvima za osiguranje da svoju saradnju prilikom učestvovanja u postupcima javnih nabavki usluga osiguranja koja raspisuju određena javna preduzeća uobličuju

⁴⁴ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Evropsku Komisiju, str. 608.

⁴⁵ Ernst & Young, Study on co(re)insurance, pools and on ad-hoc co(re)insurance agreements on the subscription market, new edition July 2014, rađena za Evropsku Komisiju, str. 611.

⁴⁶ Robert Stude, Osiguratelji radije konkuriraju negoli surađuju, Svijet osiguranja, siječanj/veljača 2015.

⁴⁷ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>

kroz institut ugovora o konzorcijumu, koji ima svrhu udruživanja i podnošenja zajedničke ponude na tenderu. Ukoliko bi ponuda za osiguranje bila prihvaćena na tenderu naručioca, saradnja društava za osiguranje bi bila formalno nastavljena kroz ugovor o saosiguranju, koji tada zamjenjuje ugovor o konzorcijumu (kao pravni osnov saradnje) i funkcionira do isteka perioda osiguranja. S obzirom na to da je Komisija, počev od 2013. godine, primila značajno veći broj zahteva za pojedinačno izuzeće sporazuma zaključenih između društava za osiguranje kao grupe ponuđača u postupcima javnih nabavki, čiji efekti na lokalno tržište osiguranja mogu biti veoma značajni, imajući u vidu stepen njihove koncentrisanosti, kao i činjenicu da 4 najveća društva za osiguranje poseduju oko 71-73% tržišnog učešća, Komisija je odlučila da pokrene ispitivanje tržišta osiguranja u vidu sektorske analize, u skladu sa članom 47. Zakona.⁴⁸

„Prilikom procene zahteva za pojedinačno izuzeće restriktivnih sporazuma, od Komisije je često bilo traženo da izvrši procenu da li su sami sporazumi restriktivni (s obzirom na alternativno postavljene zahteve od strane društava za osiguranje), u smislu člana 10. Zakona, a zatim da proceni da li su ispunjeni uslovi za njihovo izuzeće od zabrane iz člana 11. Zakona. Poseban akcenat u ovoj proceni, Komisija je stavljala na pitanje da li društva za osiguranje mogu samostalno da ispune kriterijume i uslove iz raspisane javne nabavke ili ne⁴⁹. Kao drugi relevantan faktor u proceni Komisije, figurirao je vremenski faktor, odnosno period na koji se traži izuzeće sporazuma, pri čemu je Komisija bila na stanovištu da što je taj period kraći, verovatnoća potencijalno negativnih efekata konkretnog sporazuma po konkurenciju na relevantnom tržištu je manja.“

Nadalje, Komisija zaključuje da „Uprkos postojanju većeg broja faktora koje Komisija može uzeti u razmatranje prilikom procene zahteva za pojedinačno izuzeće sporazuma u oblasti osiguranja, utvrđivanje određenih okolnosti, kao što je ispunjenost uslova za samostalno učešće društava za osiguranje u postupku javne nabavke, ostaje problematično, iz više razloga.“⁵⁰

„Regulativa Evropske unije, pod određenim uslovima, dozvoljava blok izuzeće sporazuma između privrednih društava koja posluju u sektoru osiguranja, a koji se, između ostalog, odnose na slučajeve zajedničkog pokrića određenih kategorija rizika, odnosno udruživanja (sa/re)osiguravača u pool-ove. Međutim, Narodna banka Srbije,

⁴⁸ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 9.

⁴⁹ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 10.

⁵⁰ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 10.

kao nadzorni organ ovog tržišta, nema zakonsku obavezu niti posebno evidentira eventualno postojanje pool-ova na tržištu osiguranja Republike Srbije.⁵¹

Komisija je uputila Narodnoj banci Srbije Mišljenje na zakon o osiguranju u februaru 2015., a po kojem Komisija saosiguranje vidi kao mogući, ali ne i obavezni vid eksternog upravljanja rizikom.

Komisija nadalje piše da „Prema definiciji saosiguranja od koga polazi ekonomska teorija, navedeno je da se saosiguranje danas primenjuje samo u izuzetnim slučajevima kada se radi o velikim i teškim rizicima (osiguranje brodova, vazduhoplova, atomskih centrala, elektrana).⁵²

Ovaj izvještaj daje i podatak da su u 2012. godini osiguravajuća društva u Republici Srbiji dala u saosiguranje 1,95% premije, u 2013. 1,5%, u 2014. 2,4% a u 2015. godini 2,6%. Iskazano u EUR, ta premija saosiguranja je iznosila između 12 i 13 miliona EUR (u EUR, to je 62% više od premije saosiguranja iz 2012.)⁵³, te je ispravno napomenuto da se iz datih procenata ne može izvlačiti konačni zaključak, jer se saosiguranje manje primenjuje kod osiguranja autoodgovornosti, a više, npr., kod imovinskih osiguranja gdje bi to učešće zasigurno bilo znatno više. U 2015. u strukturi premije saosiguranja, osiguranje imovine i osiguranje imovine od požara je činilo 82% premije.⁵⁴

Zanimljivo je i da se manja društva (s učešćem u ukupnoj premiji do 1%) rjeđe odlučuju na prihvatanje novih i nepoznatih rizika, gdje bi se podrazumijevalo i saosiguranje, društva koja imaju između 2% i 7% tržišnog udjela su manje konzervativna ali ipak oprezna, a da se najveća društva kod novih i nepoznatih rizika nešto češće opredjeljuju za saosiguranje, te to smatraju najadekvatnijim vidom plasmana za takve rizike.⁵⁵

⁵¹ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 10. i 11.

⁵² <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 24.

⁵³ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 42.

⁵⁴ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 44.

⁵⁵ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 36. i 37.

Prema odgovorima dobijenim od društava za osiguranje, broj sklopljenih ugovora o saosiguranju (po parametru: vodeći osiguravač) je bio u 2012. 94, u 2013. 114, u 2014. 137 i u 2015. 147. Od tog broja, na pojedinačno izuzeće godišnje je prosječno Komisiji podnošeno 10 ugovora.⁵⁶ U 2015. je podnijeto 7 zahtjeva, četiri ugovora su odobrena Rješenjima Komisije, po jednom je postupak obustavljen, po jednom je odbijen dok je jedan zahtjev odbačen.⁵⁷

Kao razloge za transfer rizika putem saosiguranja, društva za osiguranje su navodila da su odluku donosila na osnovu raspoloživih podataka, niza faktora, sigurnosti, isplativosti, specifičnosti rizika, boniteta klijenta, ekonomske odnosno komercijalne razloge, visokog intenziteta šteta, odnosno nestabilnih rezultata, te velikih troškova fakultativnog reosiguranja.⁵⁸

Kao predmet koji je vođen pred Komisijom u vezi restriktivnih sporazuma, za 2012. godinu u Izvještaju se navodi zahtjev za pojedinačno izuzeće restriktivnog sporazuma od zabrane za pružanje usluga osiguranja JP Elektromreže Srbije, a što je Komisija Rješenjem odobrila.⁵⁹

Također je zanimljivo je da je u Crnoj Gori saosiguranje sličnog rizika, Crnogorskog elektroprenosnog sistema, osporeno Zaključkom Agencije za zaštitu konkurencije Crne Gore, a da su takvo mišljenje presudama potvrdili i Upravni sud Crne Gore i Vrhovni sud Crne Gore.

Dva crnogorska društva za osiguranje, koja su u 2014. imala zajednički tržišni udio od 55,71%, nastupila su po Ugovoru o zajedničkom nošenju i raspodjeli rizika za osiguranje imovine Crnogorskog elektroprenosnog sistema (CGES), a njihova ponuda je ujedno bila i jedina koja je data.

⁵⁶ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 39. i 40.

⁵⁷ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 41.

⁵⁸ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 47.

⁵⁹ <http://www.kzk.gov.rs/kzk/wp-content/uploads/2016/12/sektorska-analiza-osiguranja-preciscena-verzija.pdf>, str. 52.

U obrazloženju Agencija za zaštitu konkurencije Crne Gore, između ostalog, navodi i da smanjenje rizika između direktnih i najvećih konkurenata ne može biti prihvatljivo obrazloženje za zaključenje sporazuma o zajedničkom nastupu na tržištu i ka pojedinačnim naručiocima, prije svega jer otvorena tržišna ekonomija, koju Zakon o zaštiti konkurencije upravo obezbjeđuje, inherentno nosi u sebi zahtjev za preuzimanje rizika poslovanja, utvrđivanje komercijalne politike, unapređenja kvaliteta i sl. Ovakav zahtjev učesnici na tržištu moraju samostalno ispunjavati sa ciljem obezbjeđivanja konkurencije. (...) Ovo je naročito u industriji koja je na tržištu trgovine rizikom i gdje je utvrđeno relevantno tržište već izrazito koncentrisano, odnosno na kojem u periodu od više od tri (3) godine naručilac može „birati“ između samo jedne, i to zajedničke ponude dva najveća osiguravajuća društva.

Iskustva iz zemalja regije u pogledu zakona o zaštiti konkurencije, kao i zakona o javnim nabavkama, uglavnom ukazuju na to da se odredbe tih zakona vrlo lako stavljaju u položaj iznad odredbi zakona o osiguranju, pa i zakona o obligacionim odnosima, koji bi trebao biti sistemski zakon. Iako se radi o vrlo osjetljivom području, neke od konstatacija ukazuju na to da Agencija preuzima na sebe pravo da umjesto društava za osiguranje procjenjuje treba li se saosigurati, reosigurati ili ništa od toga, te situaciju iz ranijih perioda (da su društva nastupala samostalno) smatra za trajnu situaciju koju ne treba mijenjati. Ipak, trebamo reći i da su društva za osiguranje prečesto ulazila u javne nabavke iako nisu imali adekvatne informacije potrebne za procjenu rizika i određivanje premije, te time stvorila presedan koji je postao pravilo, da se ponude daju i kada se ne bi smjele dati.

Težina, odnosno veličina rizika zbog kojeg se i ušlo u odnos saosiguranja u ovom slučaju je vrlo lako zaobiđena, a vidjeli smo iz primjera iz Republike Srbije da je upravo to bio razlog za prihvatanje zahtjeva za pojedinačno izuzeće. Jedno od objašnjenja različitog pristupa je možda i to što u Komisiji za zaštitu konkurencije Republike Srbije rade i osobe s iskustvom iz osiguranja.

Jedini ispravan put da bi se u budućnosti izbjegli sporovi ovakve prirode je da se pokuša jasnije dati definicija velikog ili teškog rizika, odnosno okvir u kojem se saosiguranje smatra neophodnim ili opravdanim. Na taj način izbjegla arbitrarnost kod donošenja odluka od strane komisija/agencija.

Opcija uvođenja tržišta osiguranja (nalik na Lloyd's) ili plasman putem brokera u našoj regiji za sada ne izgleda moguća.

Pri tome, treba zaista vrlo jasno predstaviti stvari, jer se u praksi dešava da je saosiguranje u stvari reosiguranje nazvano drugačije. Prema komentarima nekih društava za reosiguranje, koja zbog zakonskih odredbi ne smiju sputavati konkurenciju čak ni u drugim zemljama, već i sam zajednički nastup bi značio ograničavanje konkurencije. Po njima, nakon izbora nekog od društava za osiguranje kao pobjedničkog, sklapanje ugovora o saosiguranju po izabranim uvjetima i premiji ne bi predstavljao problem. Tim prije smatramo da svako tržište treba jasno odrediti šta je to saosiguranje i u kojim slučajevima je prihvatljivo a u kojima bi ograničavalo konkurenciju na tržištu. Već smo ranije vidjeli da je u tom smislu donijeta i Direktiva EU, te bi bilo logično i nju uzmati u obzir kod donošenja odluka.